

Tőzsdei és tőzsdén kívüli ügyletek számviteli elszámolása

A tőzsdei ügyletek számviteli szabályai megértéséhez elengedhetetlenül fontos a tőzsdei alapfogalmak, ügylettípusok ismerete. Az erre vonatkozó szabályokat egyrészt a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (továbbiakban: Tpt.) tartalmazza, másrészt a számviteli törvény az értelmező rendelkezések között is ad elméleti támpontot. A cikkben ezért – a teljesség igénye nélkül – a számviteli elszámolás „szakmai háttérének” megértéséhez szükséges fogalmak is ismertetésre kerülnek. A cikkben végig azzal a feltételezéssel élünk, hogy a vállalkozás nem választotta a valós értékelés módszerét.

A tőzsde: a hatékony tőkeáramlás, tőkeértékelés, az árfolyam és egyéb kockázat megosztása érdekében a tőzsdei termékek keresletét és kínálatát koncentráló, azok kereskedését lebonyolító, a nyilvános árfolyam-alakulást elősegítő gazdálkodó szervezet (Tpt. 5. § (1) bekezdés 122. pont). A tőzsdei ügylet az a szerződés, amelyet a tőzsdei kereskedő a tőzsdén – a tőzsdei szabályzat által lehetővé tett körben és módon – tőzsdei termékre (pénzügyi eszköz, deviza és áru) vonatkozóan köt.

A tőzsdei ügylet azonnali, határidős, opciós ügylet, és ezek kombinációja lehet.

Tőzsdei ügyletek csoportosítása:

- Azonnali ügyletek
 - o Normál ügyletek
 - o Penziós ügyletek
 - Valódi penziós ügyletek
 - Nem valódi penziós ügyletek
- Származékos ügyletek
 - o Határidős ügylet
 - o Opciós ügylet
 - o Swap ügylet.
- Fedezeti ügyletek

1. Azonnali (prompt) ügyletek

Azonnali ügylet esetén az eladó az ügylet tárgyát képező terméket szállítja, a vevő fizet.

Árutőzsdei ügylet akkor tekinthető azonnalinak, ha a felek a szerződésben meghatározott időpontban történő fizikai áruszállításban állapodtak meg. Az azonnali ügylet minden esetben tényleges fizikai szállítást jelent. A szerződő felek az áru fajtájában, árában, a kötés tételeiben állapodnak meg a szabványosított szerződések figyelembevételével, a megállapodást az elszámolóház felé jelezni kell. Az elszámolóház az ügyletet nyilvántartásba veszi – bizonyítja a tőzsdei jelleget – ami azonban nem jelent elszámolóházi fizetési garanciát, mivel a tőzsdetagok az ilyen ügyletet nem fedezik külön pénzügyi biztosítékokkal. Fő szabály szerint az áru szállítását a kötelezett a szerződéskötést követően azonnal megkezdheti és az áru ellenértékének vevő részéről az elszámolóház számláján való letétbehelyezését követő nyolc napon belül köteles befejezni.

Értéktőzsdén kötött azonnali ügylet során a T napi értékpapír nettó eladónak (vagyis amikor a tőzsdetag adott napon adott értékpapírból származó napi eladása meghaladja a napi vétel mértékét) T+3 nap 12 óráig kell biztosítania, hogy a T napi üzletek teljesítéséhez szükséges értékpapír mennyiség